

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 4 mars 1924 kl. 1 e. m.

*Utlåtande i anledning av väckt motion om allhelgonadagens upp-
tagande bland helgdagarna.*

Uti en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 20, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Hellberg* hemställt, att riksdagen ville uttala sig för att allhelgonadagen måtte bliva en åt minnet av alla döda ägnad helgdag samt hos Kungl. Maj:t anhålla om därför erforderliga åtgärder. Huruvida de dödas dag borde få blott borgerlig eller även kyrklig helgdagskaraktär, skulle enligt motionärens mening lämnas öppet för en eventuell utredning.

Beträffande de skäl, motionären anfört för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

Före reformationens införande i Sverige firades i vårt land en mångfald helgdagar, bland dem även allhelgonadagen. Då sedermera uti 1571 års kyrkoordning vissa av de under den katolska tiden firade helgdagarna uteslötos, bibehölls likväl allhelgonadagen fortfarande såsom helgdag. Uti 1686 års kyrkolag upptogs likaledes allhelgonadagen bland de helgdagar, som skulle »bibehållas och firas på sätt och vis, som härtill vant varit».

Allhelgonadagen bibehölls sedermera vid sin ursprungliga egenskap av helgdag till år 1772. Genom en kungl. förordning den 4 november nämnda år vidtogos emellertid genomgripande förändringar med avseende å helgdagarnas firande. Tredje och fjärde dagarna i de tre större högtiderna, Mariæ besökelsedag, skärtorsdagen, apostladagarna och de näst efter bön-söndagen följande så kallade gångdagarna blevo då »till firande såsom helge- och predikodagar indragna». Såsom helgdagar bibehöllos däremot först och främst de dagar, vilka ännu i vårt land firas såsom sådana. Vidare innehöll förordningen följande: »Jämväl varda Mariæ kyrkogång, mikelsmässo- och allhelgonadagen bibehållna, men då de infalla på någon söckendag, skola de firas på den nästföljande söndagen, eller om Mariæ Bihang till riksdagens protokoll 1924. 9 saml. 1 avd. 6 häft. (Nr 11.) 1

Historik.

1772 års
förordning.

kyrkogång skulle inträffa i veckan före fastlagssöndagen, flyttas den till söndagen förut».

Rörande motiven till de genom nyssnämnda kungl. förordning sålunda företagna indragningar innehåller förordningens andra punkt bland annat följande: »En beklaglig erfarenhet haver visat, det en myckenhet av helgdagar bidragit såväl till deras som ock till den av Gud påbudne sabbatsdagens förakt och missbruk, till lättja och syndig levnad i stället för till Guds namns pris».

De helgdagar, som, enligt vad ovan sagts, genom 1772 års förordning fastställdes till firande, hava därefter intill nuvarande tid bibehållits till samma antal och firats å samma dagar som i förordningen stadgades. Allhelgonadagen har sålunda, formellt sett, allt fortfarande egenskap av helgdag, ehuru den firas först å nästföljande söndag.

1903 års
riksdag.

Frågan om införande av nya kyrkliga helgdagar har hittills icke varit föremål för representationens prövning. Däremot hava upprepade förslag förekommit i motsatt riktning. Särskilt knyter sig här intresset till en motion, som vid 1903 års riksdag avgavs i syfte att upphäva trettondagens egenskap av helgdag. Mot lagutskottets tillstyrkande utlåtande i anledning av denna motion reserverade sig sex av utskottets ledamöter, bland dem herr *Lindhagen*, vilken i sin reservation gav uttryck åt synpunkter, som jämväl vid förevarande frågas bedömande torde böra tagas i beaktande. Herr *Lindhagen* anförde:

»Avskaffandet av så kallade onödiga helgdagar utgjorde under förra århundradet en programpunkt i reformsträvandena. Till stöd härför anfördes i främsta rummet, att nämnda helgdagars firande var endast ett minne från katolska tiden och utan betydelse under nuvarande förhållanden.

Man förbisåg emellertid härvid, att dessa helgdagar fortfarande hade den sociala betydelsen att bereda folket vilodagar från sitt strävsamma arbete. Och i samma mån det ekonomiska livets rastlösa utveckling började rikta uppmärksamheten på denna sida av saken, tystnade också alltmer dessa krav på helgdagarnas avlysning.

Men just de orsaker, som föranledde detta, verka numera därhån, att enahanda önskemål börjar framföras från annat håll. Industriens framsteg och den tillspetsade konkurrenskampen göra, att arbetsgivare och husbönder fråga sig, om icke den erforderliga ökningen i arbetsprodukten kan i någon mån vinnas även på denna väg.

Ifrågavarande motion är framgången ur ett dylikt åskådningssätt. Motionären erinrar om, att Sverige allt mer övergår att bli ett industriarbetets land. Och det är i uppgivet ändamål att »höja det svenska arbetets intensitet» som han väckt sitt förslag om att trettondagen skall upphöra att firas som helgdag.

Även denna uppfattning är utan tvivel förhastad. Arbetets intensitet ökas icke genom ökning av den nuvarande arbetstiden. Tvärtom visar erfarenheten, att en av de viktigaste förutsättningarna för ett intensivt och fruktbringande arbete är rikligare vilotider för den, som arbetar.

Lagutskottet förmenar emellertid, att ett bifall till motionen skulle sär-

skilt betingas av omsorgen om landets kroppsarbetande befolkning, som därigenom bereddes ekonomiska fördelar.

Härvid lämnar utskottet till en början alldeles ur räkningen de smärre tjänstemännen i verk och inrättningar av alla slag, de biträden, som sys-selsättas av handeln uti kontor, butiker och lagerlokaler, tjänstefolket samt statarne på landet. Alla dessa människor skulle ohörda utan vederlag frångå en vilodag, på vilken de sätta stort värde. Den, som vet, med vilken glädje till exempel alla handelsbiträden och andra, som i instängda lokaler undergräva sin hälsa under en oskäligt lång arbetsdag, motse jul-tiden såsom deras enda stora semester, och vilket missnöje som råder med sådana jular, där extra helgdagar infalla på söndagar, den kan icke vara med på att hänsynslöst beröva dessa arbetare något av denna lilla ljuspunkt i deras tillvaro.

Vad åter angår övriga arbetare, så föreligger ingen utredning i vad mån de kunna vinna någon dagspenning genom trettondagens avskaffande. Men även de, för vilka detta är händelsen, skulle mycket missförstå sitt och samhällets intresse, om de sökte det större utbytet av sitt arbete i avknappningar på deras vilotider. Och även om saken möjligen för några, såsom till exempel skogsarbetare, skulle för närvarande ställa sig något annorlunda, så är detta ej tillräcklig anledning att vidtaga en för alla andra skadlig åtgärd.

Det plågar vidare anmärkas, att extra helgdagar ofta illa användas. Ett dylikt missförhållande bör dock avhjälpas genom en stigande upplysning och ej medelst borttagande av dessa vilodagar, som ej heller av det stora flertalet torde användas till utsvävningar.

Skulle slutligen inom vissa industrier av tekniska skäl möta svårigheter att allt för ofta eller länge avbryta driften, så bör detta endast föranleda särskild lagstiftning, som på vissa villkor medgiver undantag från gällande förbud mot arbete på sön- eller högtidsdag.

Enligt min uppfattning bör således svenska folket hålla på sina nuvarande vilodagar och i varje fall ej avstå från någon av dem annat än mot vederlag av annan fritid.»

Motionen blev sedermera av båda kamrarna avslagen.

Frågan om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär kom vid 1915 års riksdag under bedömande i anledning av en inom andra kammaren av herr *Pettersson* i Södertälje väckt motion med i viss mån likartat syfte som den förevarande. Motionären hemställde därvid, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida icke här i landet kunde införas lagbestämmelser om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid behandling av sistberörda motion yttrade lagutskottet bland annat:

»Utskottet finner det syfte, som ligger till grund för motionärens förslag, behjärtansvärt. I vårt land med dess hårda klimat och långa vintermörker framstår med stor styrka behovet för människorna att under den

1915 års
riksdag.

korta sommaren njuta den vederkvickelse till själ och kropp, vistelsen i naturen förmår skänka. Detta behov har också å många håll såvitt möjligt tillgodosetts genom semesterledigheter, varav statens ämbets- och tjänstemän sedan länge varit i åtnjutande och som numer i ganska stor omfattning även beviljas personer i motsvarande ställningar, anställda vid enskilda företag. Emellertid är det givetvis allt fortfarande endast ett jämförelsevis ringa fåtal, som åtnjuter denna förmån. För de samhällsklasser, vilkas intressen i förevarande hänseende här närmast äro i fråga, saknas i regel allttjämt tillfälle till någon dylik längre ledighet under sommaren. I betraktande av de ofta mindre gynnsamma hygieniska förhållanden, varunder dessa klasser nödgas bedriva sitt arbete, ävensom arbetets ej sällan slitande och själsdödande beskaffenhet synes det emellertid vara synnerligen önskvärt med hänsyn till såväl folkhälsan som individens trevnad och lyckokänsla, att jämväl denna del av vårt lands befolkning i den mån det låter sig göra sättes i tillfälle att tillvarataga den varmare årstidens möjligheter till vistelse i fria naturen. Åtskilligt har också åtgjorts för tillgodoseende av detta önskemål. Utskottet vill i sådant hänseende framhålla, att det numera på sina håll förekommer, att kontors- och affärsanställda under sommarmånaderna hava kortare arbetstid än övriga delar av året. För befrämjande av detta syfte har det särskilt inom vissa industrier införda bruket att om lördagar och helgdagsaftnar avsluta arbetet tidigare än eljest ävenledes betydelse. Givetvis skulle den av motionären föreslagna reformen innebära ett steg till tillgodoseende av ifrågavarande samhällsklassers behov i nu förevarande hänseende. Särskilt skulle värdet av en dylik reform avsevärt ökas, därest ett par arbetsfria vardagar, såsom motionären ifrågasätter, kunde anordnas i en följd och förläggas invid en söndag eller, vilket kanske vore lämpligast, invid midsommardagen, varigenom en sammanhängande ledighet skulle åstadkommas.

Emellertid framhålles ofta, att vid bedömandet av föreliggande fråga hänsyn måste tagas till de konsekvenser av såväl national- som privat-ekonomisk art, som införandet av arbetsfria söckendagar skulle medföra. Det ifrågasättes, huruvida icke en ökning av de arbetsfria dagarnas antal skulle leda till ett försvagande av den svenska industriens konkurrenskraft samt särskilt för dem, som för sin utkomst äro hänvisade att leva av sin dagliga arbetsförtjänst, medföra ekonomiska svårigheter. Härom göra sig dock olika meningar gällande, men givetvis måste befogenheten även av denna invändning undersökas. Förhållandena i de anglo-sachsiska länder, där »bankholidays» införts, kunna härvid knappast anses erbjuda lämpliga jämförelsepunkter. Dessa länder hava nämligen vida mindre antal helgdagar än Sverige. Av de fyra bankholidays, som införts i England, motsvaras tre av våra så kallade annandagar.

Skulle det visa sig, att en ökning av de arbetsfria dagarnas antal icke låter sig genomföras, synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke syftet med ifrågavarande motion kunde nås på den väg, motionären ifrågasätter, nämligen genom att samtidigt med införandet av arbetsfria vardagar, förlagda till sommaren, avlysa ett par av de kyrkliga helgdagar, vilka infalla under en i rekreationshänseende mindre lämplig årstid. Härigenom skulle de betänkligheter emot hans förslag, som ovan antytts, givetvis förfalla. Å andra sidan kräver hänsyn till religiös uppfattning och nedärvd sed, att stor varsamhet härvid iakttages. Naturligtvis kan det endast ifrågasättas att upphäva sådana helgdagar, vilkas religiösa betydelse

är mindre starkt framträdande. I betraktande härav synas de helgdagar, motionären i detta sammanhang omnämner, nämligen trettondagen och Maria bebådelsedag, närmast böra komma i betraktande.»

Sedan utskottet därefter i sitt utlåtande tillstyrkt motionen, avlät riksdagen den 19 maj 1915 skrivelse till Kungl. Maj:t med det av motionären föreslagna innehåll.

Enligt vad utskottet inhämtat, har Kungl. Maj:t med anledning av sistberörda skrivelse infordrat utlåtanden i ärendet dels från länsstyrelserna samt domkapiteln och Stockholms stads konsistorium, dels ock från socialstyrelsen. Sedan dessa utlåtanden inkommit, har ärendet överlämnats till kommittén för avgivande av förslag till lagstiftning för reglering av arbetstidens längd och förläggning, däri ingående frågorna om söndagsvila, arbetarsemester m. m. Denna kommitté har under år 1920 till Kungl. Maj:t inkommit med förslag i ärendet, vilket dock ännu icke varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Med sitt förslag vill motionären vinna två syften, dels att bereda befolkningen ett välbehövt avbrott i vardagslivets enformighet även under den tid av året, då helgdagar nu saknas, och dels att få till stånd en åt minnet av alla döda ägnad dag. Beträffande det förstnämnda syftet överensstämmer motionen huvudsakligen med ovanberörda år 1915 väckta motion. Genom de då ifrågasatta arbetsfria dagarna, som skulle infalla under den varma och ljusa årstiden, synes emellertid detta syfte kunna bättre och fullständigare tillgodoses än genom vad i förevarande motion föreslås. Med hänsyn härtill och då den i anledning av 1915 års motion avlätna riksdagsskrivelsen för närvarande är på Kungl. Maj:ts prövning beroende, finner utskottet sig ej kunna tillstyrka någon åtgärd från riksdagens sida i nu berörda avseende. Utskottet.

Vad åter angår det andra syftet, införandet av en åt alla döda ägnad dag, synes detta redan så till vida vara tillgodosett, att enligt ovan åberopade förordning av 1772 första söndagen i november skall firas såsom *allhelgonadag*.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 mars 1924.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Rogberg, Edw. Larson, Åkerman, Olaus Pettersson, K. G. Westman, Klefbeck* och *Sandegård*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam, Strid, Lindley**, *Nilsson* i Antnäs*, *Leo** och *Lindgren* i Dingelvik*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.